

Video 3: Minor Swing, Cissy Strut en Take the A Train

Welkom op deze derde video. In deze derde les bekijken we de volgende drie songs uit de Play list voor de JamZ.Bond jamsessies, met name Minor Swing, Cissy Strut en Take the A Train.

De opzet blijft om met deze korte inleidingslessen jullie beter klaar te stomen voor de jams. Zie het niet als verplicht werk, maar als eerste hulp bij jams. De bedoeling is zoveel mogelijk plezier maken met muziek en dit tijdens een fijn optreden met andere, wellicht onbekende medemuzikanten. Maar een verwittigd muzikant...

Elke jamsessie is opgebouwd met een instapniveau, enkele songs voor gemiddelde spelers – en dat komt aan bod in deze video – en een slotdeel voor meer gevorderden. Alle afspraken gebeuren ter plekke, onder mekaar, eventueel onder begeleiding van een jamcoach.

Bij elke les en voor elke jam krijg je MuseScore partituren – zodat we allemaal van dezelfde melodie & akkoorden vertrekken – en ook een iRealPro file met een begeleiding bij elke song. MuseScore kan je gratis downloaden via [MuseScore.org](https://www.musescore.org); voor iRealPro moet je wel iets betalen.

Minor Swing, uit 1937, is een standard geschreven door gitarist Django Reinhardt, dus een beetje Belgische trots is niet ongepast. In Hot Club traditie, met viool en meerdere gitaristen, zoals je kan merken aan dit fragment:
<https://www.youtube.com/watch?v=gcE1avXFJb4>

De melodie & de akkoorden

Het stuk staat in a klein en zoals je weet, zijn dit dezelfde akkoorden als voor C groot, maar startend met het Am akkoord. Eerst een voorstelling vanuit C en dan vanuit Am en dan merk je dat de aangepaste becijfering I, IV en V in a klein veel gemakkelijker en handiger is:

C Dm Em F G Am Bdim Am Dm Em

I IIm IIIm IV V VIIm VIIIdim a klein IIm C groot VIIm IVIm IIm VIm IIIm

Toch duikt er in deze song nergens een Em akkoord op... en zie je enkel een E⁷. Logisch, want in de mineur toonladder, afgeleid van majeur, ontbreekt de leidtoon naar a. Die leidtoon moet chromatisch zijn voor de nodige spanning – ik zeg het graag: chroma betekent kleur – en die is er niet in a klein. We noemen deze a klein versie trouwens a klein antiek. En je weet, er zijn meerdere mineurs, zoals klein, harmonisch en melodisch. Harmonisch lijkt me logisch: we gebruiken deze niet zo zeer voor melodieën, maar voor de harmonische oplossing. En daarom heeft harmonisch wél die leidtoon, voor a klein is dit een g[#]. Een gewijzigde noot verandert ook enkele akkoorden, waarvan het belangrijkste E is, dat is niet langer Em maar nu E en E⁷ als vierklank.

Antiek vs. Harmonisch

Two musical staves illustrating the difference between 'a klein antiek' and 'a klein harmonisch' scales. The first staff shows a scale of notes with chords Am, Dm, and Em below. The second staff shows a scale with a sharp on the 6th note, with chords Am, Dm, and E7 below. Labels 'leidtoon' and 'grote sixt' are placed above the 6th notes.

Moet je dus veel wijzigen...? Neen, slechts 1 noot. En ook enkel bij dat ene akkoord, dus hier in maten 15 en 23.

Antiek vs. Harmonisch vs. Melodisch

En wat met melodisch? Die wordt dus, logisch toch, vooral gebruikt voor melodieën, zoals hier blijkt uit de melodie in maat 23. Want melodisch krijgt er nog een noot bij, nl. de grote sixt en dat is in a klein een f#. Daarmee eindigt een mineur toonladder trouwens met de laatste vier noten van A majeur... en dat zijn de meest 'finale' noten van beide toonladders.

A musical staff showing a sequence of notes labeled 'a klein antiek', 'a klein harmonisch', 'leidtoon', 'a klein melodisch', and 'grote sixt'. The final notes are labeled 'einde zoals A majeur'.

En dankzij de melodie merk je dat dit ook een goeie optie is voor dat E⁷ akkoord.

Epiloog: en wat met Dm⁶? Die 6 wijst altijd op een grote sixt en dat is dan een b, gewoon uit a klein antiek.

De begeleiding en de Ritme Sectie

Gipsy Jazz, dat herken je meteen. Het is een vaak louter akoestische muziekstijl, en dat was het natuurlijk zo in de jaren 30/40. Vandaar die meerdere gitaristen, een contrabas, geen drummer (wegens vaak...) en viool. Om het metrum, meestal gegeven door de drums en bas, stevig neer te zetten, spelen de begeleidende gitaristen 'four to the bar' of 'four to the floor', i.e. vier akkoorden per maat, overeenkomend met de vierden uit 4/4. Dat kan je gerust zo uitvoeren en de drummer kan dan brushes gebruiken op de snare. Je kan gerust overgaan naar meer moderne swing, meer gevarieerd en dat zal zeker van pas komen tijdens sommige solo's.

Tip: zo'n overgang van basis naar meer uitgewerkte stijl vindt meestal plaats rond de turn around en bij het begin van een nieuwe chorus. Ritme Sectieleden zijn dus best extra alert rond de laatste maten van een chorus en de eerste maten van een nieuwe chorus. Goed luisteren wat de solist speelt, waar die naar toe wil en even kijken tussen vooral bas en drums om eventueel qua stijl een wisseling door te voeren.

De Solo

Als je de melodie kent, heb je al zoveel opties. En dat geldt zeker bij deze song. In de intro leer je jouw arpeggio's, in verschillend ritme. Kijk maar naar maat 1 en 2 en zo verder. En zo moet je altijd studeren: niet alleen wisselende akkoorden (zoals Am en Dm in vierde noten), maar zeker ook met andere parameters, zoals dynamische verschillen, andere fraseringen (swing vs. binair) en ritmische varianten.

Dat geldt ook voor je toonladders. Ondanks dat het stuk als voortekening a klein antiek geeft, weet je dat harmonisch en melodisch zeker van pas komen. Voornamelijk bij het dominant akkoord zelf, maar ook bij het tonica akkoord, nl. Am. Probeer dat maar uit. En dan is dit stuk ideaal, want de akkoorden wisselen maar om de twee maten, dus heb je alle tijd om 'vooruit' te denken en klaar te zijn voor de wijzigingen tijdens het E⁷ akkoord.

Tip: dit stuk in a klein heeft niet zoveel akkoorden en is heel duidelijk qua opbouw. Speel dat dan ook in andere toonaarden, zoals d of e klein en je zal heel wat opsteken over het werken in een 'mineur' toonaard.

Cissy Strut, uit 1969, gecomponeerd door Arthur Neville en origineel uitgevoerd door The Meters. Luister even mee naar het aanstekelijke hoofdthema:
<https://www.youtube.com/watch?v=MXI5Nuz6OHg>

De melodie & de akkoorden

Qua akkoorden is dit niet zo moeilijk, er zijn er maar twee. Maar dat betekent niet dat het daarom gemakkelijker volgen wordt, want maten tellen is niet zo eenvoudig nu... het is wel typisch voor deze soul/funk stijl uit het einde van de jaren '60, begin '70. Het was toen vaak 'grooven' op een akkoord of iets meer. Denk maar aan stukken zoals Chameleon (H. Hancock) en Sex Machine (J. Brown).

Beide akkoorden hebben geen echte relatie, en net die 'clash' maakt het stuk voldoende uitdagend. Welke toonladder hoort bij een C⁷ en een A^{b7} en bij uitbreiding bij heel wat dominanten? De mixolydische, in dit geval C mixolydisch en A^b mixolydisch.

The image shows a musical staff with two scales. The first scale is labeled 'C⁷' and 'C mixolydisch'. It consists of the notes C, D, E, F, G, A, Bb. The second scale is labeled 'A^{b7}' and 'Ab mixolydisch'. It consists of the notes Ab, Bb, C, D, Eb, F, G.

Je weet dat ik altijd de nadruk leg op 'het weinige verschil tussen de onderlinge akkoorden'... maar hier is dat dus niet mogelijk. Je moet echt denken aan 2 aparte toonladders, maar je krijgt hier wel alle tijd voor. Elk akkoord blijft voor 16 maten aangehouden.

De begeleiding en de Ritme Sectie

Zoals je al gehoord hebt is dit een minder courante Funk-stijl. Voornamelijk afkomstig uit New Orleans en vandaar de benaming 2nd Line Funk. En wie Funk zegt, denkt meestal aan zestiende noten bij de uitvoering:

- De gitaar speelt een zgn. single note line, dus een melodie-lijn die als begeleiding geldt en die herhaalt wat in de bas gespeeld wordt, weliswaar een octaaf hoger
- De pianist (of beter, organist), speelt daarop de akkoorden met funky ritmes
- De bassist speelt een ostinato baslijn, voornamelijk bestaande uit akkoordnoten, met hier en daar een blues-noot. En gedubbeld door de gitaar
- De drummer speelt een funk ritme dat heel gevarieerd klinkt in verhouding tot andere stijlen.

Een uitgewerkt voorbeeld voor het C⁷ akkoord:

Tip: bij een stuk waar maar heel weinig akkoorden in voorkomen, is het vaak moeilijk om het schema correct op te volgen. Als Ritme Sectie, en vooral als drummer, kan je dan best een dynamische opbouw maken naar het wijzigende punt, zoals hier bij elke zestiende maten. Dat kan door crescendo en een fill, gevolgd door zachter en eenvoudiger spelen bij het nieuwe akkoord.

De Solo

Gezien de funky stijl, past het hier zeker niet alleen te werken met de mixolydische ladder, maar ook blues noten komen goed van pas. Zorg ervoor dat je je solo goed opbouwt, want de vorm blijft statisch, net zoals de akkoorden:

- Start bijvoorbeeld met een eenvoudige riff
- Liefst bestaande uit niet teveel noten, bvb. ^b7 en 1
- Werk mee aan een dynamische opbouw telkens per 16 maten
- Breidt je zinnen en fragmenten steeds verder uit
- Onder meer met variaties aan je parameters
 - o Je tessituur (lees: reikwijdte) uitbreiden
 - o Meer ritmische variatie
 - o Eventueel met een akkoordje erbij

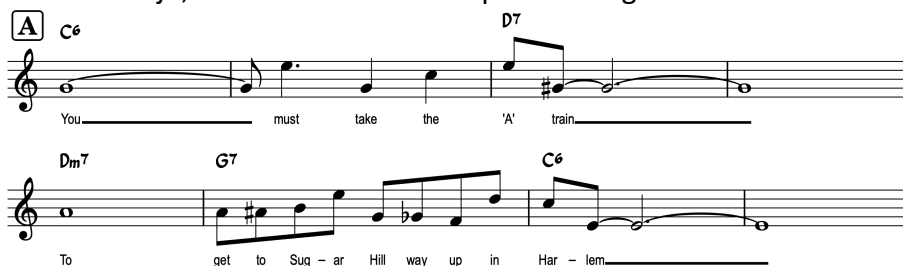
- Je kan deze typische blues-lijntjes alvast uitproberen en omzetten in de vereiste stijl:

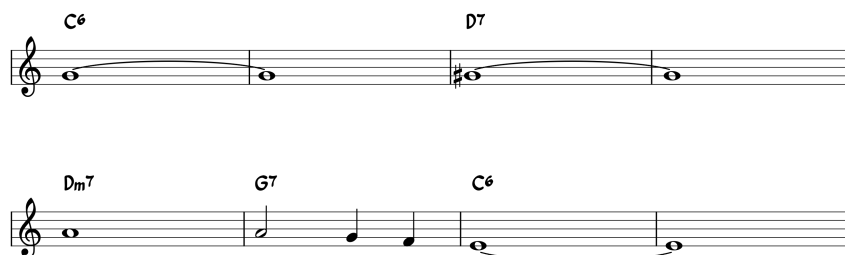
Take the A Train, uit 1939, van Duke Ellington en Billie Strayhorn is haast een must op elke jam. Het is een van de eerste 'jingles' en dé herkenningstune van het Duke Ellington Orchestra. Een van de meest populaire songs uit de muziekgeschiedenis, en voor de gelegenheid uitgevoerd in een trein... maar de A Train is wel een metrolijn in New York. <https://www.youtube.com/watch?v=cb2w2m1JmCY>

De melodie & de akkoorden

De song is heeft een AABA-vorm en de melodie van het A-deel is een heel goed voorbeeld van een lineaire hoofdlijn, die horizontaal verloopt over de ganse acht maten:

Waarvan de essentiële noten zijn

Met omspelingen zoals in maten A 2, A 4 en zeker maat A 6, daar komen er heel wat laddervreemde noten voor, om de spanning te verhogen, net voor de oplossing van de zin. En dat zie je vaak bij dominanten: extra spanningsnoten zoals ^b9, #9 en meer.

De lyrics van de eerste A-delen:

You must take the "A" train

To **get to Sugar Hill, way up in Harlem**

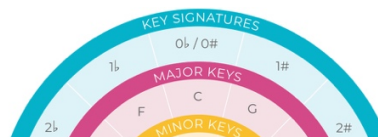
If you miss the "A" train
 You'll **find you missed the quickest way to Harlem**

In 1936 werd de A-metrolijn officieel ingehuldigd, en Billy Strayhorn bewierookt deze snelle connectie doorheen New York, die hem leidt naar het huis van Duke, in Harlem. Die wondersnelle verbinding hoor je in de snelle passage met **doorlopende achtste noten** op de dominant en **Harlem**, de thuisplek, valt op de bevestigende tonica.

Het B-deel is dan weer een goed voorbeeld van een aangehouden thema (de arpeggio van F^{Δ7}) enkel aangepast waar nodig tijdens het D⁷ akkoord om tenslotte chromatisch op te lossen naar de beginnoot van de laatste A:

Het akkoordschema is ook een schoolvoorbeeld: het A-deel leent enkel een akkoord uit G-groot, met het D⁷ akkoord (de V/V), de rest is diatonisch. Voor het B-deel evolueren we naar de verwante toonaard F groot en dit wordt voorbereid door de dominant van F te spelen (V/IV) in de 16de maat. En via het D⁷ akkoord (wederom uit G) gaan we terug naar C-groot voor de laatste A.

Die verwante toonaarden: denk gewoon aan de kwintencirkel en de voortekeningen: C-groot heeft niets, G-groot is een stap naar rechts en heeft 1 kruis, F-groot is een stap naar links en heeft 1 moll.

Je merkt ook dat er telkens bij de dominanten, zoals D⁷ (g[#] in melodie) en G^{7b9} (a^b in melodie) extra spanningen opduiken in de melodie en soms bij het akkoordsymbool. Lees hierover meer bij de begeleidingen.

De lyrics van B en de laatste A
Hurry, get on, now it's coming
Listen to those rails a-thrumming all aboard
Get on the "A" train

Soon **you will be on Sugar Hill in Harlem**

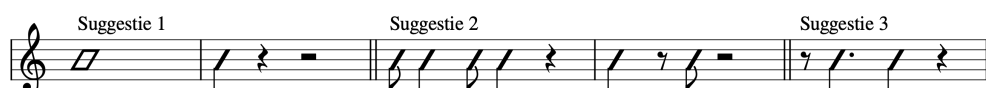
De begeleiding en de Ritme Sectie

Tip: maak een onderscheid tussen de begeleiding van het thema en van de solo's. Tijdens het thema duiken er allerlei extra spanningsnoten op, die je eventueel zou kunnen toevoegen aan je akkoordsymbolen. Maar vanaf de solo's is er geen vastgelegde melodie meer, en dan kunnen die extra spanningsnoten voor 'overlast zorgen'.

Tijdens de melodie: in het A-deel is er telkens een akkoordvreemde noot in de derde maat, hou daar rekening mee en wijzig je reine kwint uit D⁷ naar een verminderde kwint. De slotmaat van de Bridge, waar G⁹ en G^{7b9} eigenlijk gekoppeld zijn aan de melodie, kan je gerust later hergebruiken vermits beide akkoorden zo meer spanning geven om naar het laatste A'tje te gaan.

Tijdens de solo: als ritme sectie kan je variatie creëren door af te wisselen tussen two beat en walking in de begeleiding, maar koppel dit steeds aan de manier van soleren. De solist is het belangrijkste, die je moet je alle ondersteuning geven en de solist bepaalt de wijze van spelen.

Enkele suggesties voor ritmes bij het spelen van akkoorden:

De Solo

Voor het A deel weet je dat in de 3de en 4de maat een laddervreemd akkoord voorkomt en dat dit enkel een f[#] betekent, in plaats van de f.

Voor het B deel weet je dat je al start vanaf de laatste maat van A2, met het C⁷ akkoord, al terecht komt in F-groot.

Tip: laat zo'n transitie duidelijk horen, en idealiter door deze mee te anticiperen. Dat geeft aan iedereen een signaal dat je volledig mee bent met het akkoordschema.

Oefen de wijzigingen van deze noten vanuit C-groot gedacht, spring dus niet in je gedachte naar die verwante toonaarden, dat is moeilijker om 'eenheid van gedachte' aan te houden:

JamZ.Bond

Voor een drumsolo bestaat er voor deze compositie een zgn. 'special'. Tijdens het A-deel speelt iedereen dit thema tot en met de vierde maat:

Waarop de drummer de volgende vier maten van het A-deel soleert. En voor de Bridge laat je de drummer helemaal alleen soleren, om dan bij de derde A weer te starten met dit motief.

En niet vergeten, er is ook de beroemde coda, in te zetten na het laatste G7 akkoord in maat 29, dus bij aanvang van maat 30:

Tijdens een jamsessie weet je natuurlijk nooit volledig wat er zal gespeeld worden, hoe er zal gespeeld worden en veel meer. Maar zo weet je al beter wat er eventueel kan gespeeld worden of wat er in de hoofden van je medemuzikanten schuilt.

Hopelijk kan dit alles je helpen bij het voorbereiden van deze drie songs uit de jamsessie. In de volgende video gaan we verder met de volgende drie...